Scan and file.

Hopo Hia Fika 21/2018

REX –v- Semisi Pulupulu Latu/Nakolo

TU'UTU'UNI

PUIPUITU'A;

Koe hopo 'eni na'e fakafoki hifo ke fai he EMJ. Na'e faka'ilo 'ae faka'iloa Semisi Pulupulu Latu ki he faka'ilo 'e 5.

- Haefale mamafa
- Kaiha'a
- Ma'u e mahafu te'eki laiseni
- Ma'u faito'o ta'e fakalao , maumau ai kupu 4 (a) moe (b) (ii) Lao ki he Pule'i 'oe Ngaahi Faito'o Ta'efakalao
- Ngoue'i ha faito'o ta'e fakalao maumau ai kup 4 (a) moe (b)(ii) Lao ki hono pule'i Ngaahi Faito'o Ta'efakalao.

Na'e ui e hopo ni pea ne 'osi talitonuhia e faka'iloa ki he ngaahi faka'ilo katoa pea fokotu'u e 'aho ke fai ai, 'a ia koe 'aho 7 'o Me 2019. 'Aho koia, 'ikai ha 'a e faka'iloa ia.

Kole 'ae talatalaaki ke lele 'ae hopo ia he kuo maau e kau fakamo'oni ia pea ne 'osi 'ilo lelei pe 'ehe faka'iloa 'e lele 'ae hopo.

Na'aku tali ke lele 'ae hopo fakatatau ki he mafai he kupu 21 Lao Fakamaau'anga Polisi..

KOE NGAAHI FAKA'ILO MOE LAO

Faka'ilo 1.- Hae fale mamafa.maumau ai kupu173 (1)(b) moe (5) Lao ki he ngaahi Hia.

25 AUG 2020

Faka'ilo 2. - Kaiha'a,- maumau ai kupu 143 moe 145(b) lao ki he ngaahi Hia. {koe fakahu mai moe/Aternative mai moe Tali e koloa kaiha'a pea moe Ma'u e koloa kaiha'a}

Faka'ilo 3. - Ma'u moe mahafu ta'e laiseni maumau ai e kupu 4(1) (2)(b) Lao Me'atau

Faka'ilo 4. - Ma'u moe faito'o Ta'e fakalao, maumau ai kupu 4 (a) moe (b)(i) Lao ki hono Pule'i Ngaahi Faito'o Ta'e fakalao.

Faka'ilo 5. – Ngoue'i ha Faito'o Ta'efakalao. Maumau ai kupu 4(a) & (b)(II) ki he Lao hono Pule'I e ngaahi Faito'o Ta'efakalao.

'I he kamata 'oe hopoo, na'e fokotu'u mai 'ehe talatalaaki ke fakahu mai koe ***alternative*** ki he kaiha'a 'ae *Tali 'oe koloa kaiha'a* pea pehe ki he *ma'u* 'oe koloa kaiha'a.-Toki lave ki heni 'i lalo.

KOE FAKAMO'ONI 'AE TALATALAAKI.

Na'e ui 'ehe talatalaaki 'ene kau fakamo'oni koe tokolahi, koe kau polisi na'e kau ki he fakahoko 'oe tohi kumi-koloa 'oe 'aho 20/02/2018, ki Nakolo ki he 'api 'oku nofo ai e faka'iloa.

Na'e fakahu mai moe ngaahi fakamo'oni fakahaha tohi – nagaahi tohi ngaue faka polisi , hange koe tohi kumi koloa fika 14/18, ola 'oe kumi koloa pe search list: 'o a'u ki he ngaah tohi 'oe tali fehu'i, fakaha faka'ilo moe vete hia, pe voluntary statement 'ae faka'iloa. Lipooti sivi 'ae armouror. Moe lipooti sivi 'oe akau cannabis na'e pukee.

'Omi moe physical Exibits 'oe ngaahi koloa na'e 'ilo 'o puke mai mei he 'api 'oe faka'iloa: moe ngaahi 'akau na'e puke: .

Na'e fokotu'u mai 'ehe talatalaaki kuo fe'unga e ngaahi fakamo'oni kuo fakahu mai ke faka'uhinga pe **infer** mei ai kuo fakamo'oni'i e gaahi faka'ilo.

– Koe fo'i **fakava'e** 'e tafe mei ai e faka'uhinga pe **inference, "** Koe faka'iloa ***koia pe*** 'oku nofo mo tokanga'i e 'api moe falee na'e fai ai e kumi koloa moe puke mai 'oe ngaahi koloa kaiha'a'a moe faito'o kona 'oku fai ai e faka'ilo. Ha ia he

fakamatala tonu pe 'ae faka'iloa ki he 'ofisa he 'aho 21 Fepueli. Moe fakamatala 'ae kau fakamo'oni

- Ki he hae fale 1.- koe fakamo'oni ki he hae fale koe fakamo'oni 'atakai pe. 'A ia 'e faka'uhinga pe **infe**r mei he 'atakai 'o kau ki ai 'ae ma'u atu ki h e 'api 'oku nofo ai mo pule ki ai e faka'iloa 'ae ngaahi koloa koe **laptop 'e 2 'i he fale nofo 'anga 'oku nofo ai e faka'iloa**, Ma'u e ngaahi koloa **falekoloa hange koe ngaahi kapa pulu, silipa etc,. mei he me'a lele he 'api 'oe faka'iloa**, ka koe ngaahi koloa 'eni na'e launga'i 'ehe taha ko Ming Wing Huang, na'e kaiha'asi mei hono fale koloa , mei Fua'amotu he po na'e to ai e afaa ko Gita. 12/02/2018. Lea ki he ma'u 'oe ngaahi koloa ko 'eni 'ae polisi fakatotolo (pfktt) Heimuli, pfktt Lolomana'ia, wpc 'Otuhouma moe ni'ihi kehe na'a nau kau ki he ngaue, fakahoko e tohi kumi koloa.
- Ki he kaiha'a;- infer mo 'eni mei hono ma'u 'oe 'u koloa mei he 'api moe me'alele he 'api 'oku nofo ai mo pule ki ai 'a e faka'iloa. Lea ki ai 'a e kau fakamo'oni kuo lave ki ai he faka'ilo hae fale.
- Ma'u e mahafu ta'e ha laiseni;- Ma'u he fale 'oku nofo ai e **faka'iloa pe**. Lipooti moe fakamatala 'a e ***Sgt Tomu 'o positive***. Moe ngaahi fakamo'oni 'ae kau polisi na'e 'i he scene.
- Ma'u e faito'o ta'e fakalao.- Ma'u he 'api moe 'atakai 'oku nofo mo pule ki ai e faka'iloa/ Lea ki ai 'a Carsten Lenveni , na'e kau ki he kumi koloa he 'api 'oe faka'iloa pea na'ane toe fai moe tesi 'o positive pe fakapapau'i koe cannabis 'ae ngaahi 'akau na'e puke mei he 'api 'oe faka'iloa, pea pehe foki moe tenga'i 'akau na'e ma'u mei he falee, loki #2.
- Ngoue'i 'oe faito'o ta'e Fakalao, -Ma'u e 'akau he ngaahi kane moe bin he 'aa puaka he 'api 'oku tokanga'i 'ehe faka'iloa hange koia kuo lea ki ai e kau 'ofisa na'e kau ki he kumi koloa, lea ki ai e ngaahi fakamo'oni fakahaa tohi, documentary exhibits hange koe search List, ngaahi taa, moe lipooti sivi 'a Carsten Leveni..

Neongo e ngali ma'opo'op e fokotu'u 'ae talatalaaki, ka na'a ku pehe, 'oku tonu ke toloi e hopo ke 'omai e faka'iloa, ke fehangahangai mo ha fakamo'oni ke fakamo'oni'i mai koe tama 'oku ha he puha faka'iloa (dock)'i loto falehopo, koe

tokotaha ia na'e lau ki ai e tohi kumi koloa, mo hiki mei ai e interview etc., koe 'uhi ke tau faitu'uu'uni ki he tama totonu.

Koe toloi 'eni he 'aho 8/Me/2019, pea toki puke mai e faka'iloa he uike kuo 'osi, pea koe toki ha mai 'eni 'ae faka'iloa ki fale hopo.

Fehu'i ki he faka'iloa 'i hono puke mai, pe koe haa ne li'aki hopo fuoloa pehe aii, - ue'i/**shrug** mai pe umaa, hange ha pehe 'oku 'ikai ha tali ia .Na'a ne toe pehe na'e 'i ai e ki'i palopalema moe hoa pea ngalo ai pe ia. Koe me'a 'oku ha mai koe ta'e toka'i pe 'ehe faka'iloa ia e tu'utu'u ni.

Kai kehe kuo faka'aho mai ai ki he 'aho ni ke 'omi ha fakamo'oni ke ***dock-ID*** pe fakamo'oni'i lolotonga 'i he puha 'oe faka'iloa (dock). Kuo fuakava ai 'a detective Leveni- 'o ne fakapapau'i ko Semisi Pulupulu Latu 'eni, koe tokotaha 'oku ne 'osi 'ilo lelei pe tu'unga he fengaue 'aki fekau 'aki mo ia he ta'u e 3 pe lahi ange. Ko Semisi Pulupulu Latu 'eni. - koia 'oku ha he 'u tohi faka'ilo moe 'u exhibit tohi kuo fakahu mai he hopo ni. Koia 'eni 'oku 'i falehopo he 'aho ni.

FAKAMO'ONI MA 'AE FAKA'ILOA:

Na'e 'ikai haa e faka'iloa hono ui ke kamata e hopo, neongo na'e 'osi fanongo pe mo kau ki hono foko tu'u 'i fale hopo e 'aho 7 'o Me, ke fai ai e hopo, pea toe fakamo'oni ki he tohi malu'i he 'aho ... ke haa 'i fale-hopo he 'aho 7th Me 2019.

Na'e tali ai 'ehe fakamaau'anga ke fai e hopo 'i he mafai 'oe kupu 21 Lao ki he Fakamaau'anga Polisi. 'I he ta'e ha koia 'ae faka'iloa he 'aho na'e faka'aho ki ai e hopo 'oku 'ikai ai ha fakamatala fakamo'oni ma'ana he 'ao e fakamaau 'anga.

Na'e fehu'i pe ki ai pe 'oku 'i ai ha me'a 'e fie lea ki ai pea kole meesi pe faka'ioa.

LAO KI HE FAKAMO'ONI.

KOE ISSUES/ME'A KE FAKAMO'ONI'I

Koe hopo hia 'eni pea 'oku fiema'u ia ke fakamo'oni'i 'ehe talatalaaki e issue pe elemeniti taki taha 'oe ngaahi hiaa kotoa.

Hae fale : 173 Hae fale167 (1) ‘Oku halaia ha taha ki he hae fale ‘o kapau — (a) ‘oku ne hū ki ha fale pe konga ‘o ha fale ko ha taha hala loto ‘api pea mo hono loto ke fai ha hia; pe

‘Oku fakaafe’I ‘ehe talatalaaki ‘ae fakamaau’anga ke tali ke infer e Haefale mei he mo’oni’i me’a koi a koe ma’u e ‘u koloa kaiha’a ‘i he ‘api ‘oku nofo ai ‘ae faka ‘iloa. Pea kuo fakamo’oni’i koe ‘u koloa ‘eni ‘ae mamahi na’e ‘i hono falekoloa ‘i Fua’amotu he ‘aho 12/02/2018, pea kuo mole **mei he fale** na’e tauhi aii.

- Koe general element pe elemeniti tefito ‘oe hia kotoa pe, - “ koe faka’iloa, he feitu’u ko(scene of crime) …., moe taimi, …’aho /Mahina /ta’u”, ‘aia kuo pau ke ‘uluaki fakamo’oni’i e ngaahi ‘elemeniti koia pea toki hoko atu ai ki ha toe elemeniti kehe
- Koe ki’i matavaivai ‘oe fokotu’u ni ke **infer** ‘ae hae fale, koe ‘ikai ha toe fakamo’oni kene ha’i pe fakafehokotaki e faka’iloa ki he Falekoloa ‘oe mamahi ‘i Fua’amotu(Feitu’u ‘oe hia/scene of crime), moe taimi ‘oe hia (time of offence) . ‘Oku ki’i relatively loloa e taimi e ‘aho 12/02/18 ia ki he 20/02/18. ‘ikai ngata ai ka ‘oku toe mama’o e ‘alu ia mei Fua’amotu ki Nakolo. Koe vamama’o ‘oe taimi moe vamama’o ‘oe ongo feitu’u, ‘oku ne fakavaivai’i e tu’unga ‘oe ‘atakai ke fai mei ai e faka’uhinga pe infer he ‘e fu’u lahi e ngaahi me’a ia ‘e ala lava ke hoko, (possibilities)
- ‘E ‘ikai **infer** ‘ae housekreaking.

Kaiha’a:

Koe infer ‘oe kaiha’a ‘oku vaivai pe ia he ‘uhinga tatau mo ia ki he Hae-Fale.

- ‘E‘Ikai **infe**r e kaiha’a.

Alternative/Fatongi.

Na’e fokotu’u mai foki ‘ehe talatalaaki he kamata e hopo ni ke fakakaukau’i mu’a ke ‘omi koe Alternative ki he **kaiha’aa** ‘ae hia koe **tali e koloa kaiha’a**, pea moe **ma’u e koloa kaiha’a.**

Fakatatau ki he Konisitutone , ‘E ‘ikai fakamaau’i taha ‘i ha hia kehe ka koia pe ‘oku tu’u he tohi fekau. Tuku kehe

13.(d) ʻe ngofua ke tuʻutuʻuni ʻe ha lao ko ha tokotaha ʻa ia kuo fakaʻiloʻaki ha hia ʻe ngofua ke moʻua ia ʻi ha toe hia ʻe taha (ʻo ʻikai ko ha hia mamafa ange) ʻa ia kuo fakatupu ʻe he ngaahi meʻa tatau kuo hoko.

Koe meʼa ʻoku mahuʼinga mei he kupu ni ke ʻi ai **ha lao** kene fakangofua ke fakamaauʼi ha hia kehe mei he hia ʻoku haa he fakaʼilo, - ka kuo pau ʻoku huʼu pe mei he **ʻatakai tatau pe. (Same circumstances).**

Koe kole koia ʻae talatalaaki ke ʻomi e **Tali e koloa kaihaʼa** pe koe **maʼu e koloa** kaihaʼa ʻoku fakafalala fakatouʼosi pe ke fakamoʼoniʼi pe mei he moʼoniʼi meʼa kuo ʻosi ʻihe fakamaauʼanga, ʻaia nae fai ai e fakaʼilo kaihaʼa.- same circumstances.

Tanaki atu ki ai ʻoku fakaʼataa ʻehe kupu 149 Lao ki he Ngaahi Hia - ʻ

> Oku ngofua fakalao ke fokotuʻu ʻi ha tohi fekau fakaʻilo kaihaʻa ha fakaʻilo ʻo e maʻu ha koloa naʻe kaihaʻasi pe ha konga ʻo ia pea ʻilo pe tui ko e meʻa ko ia naʻe kaihaʻasi, pea ʻoku ngofua fakalao ki he fakamaauʻanga ʻa ia ʻoku fakamaauʻi ai ʻa e fakaʻilo ke tuʻutuʻuni ki ha halaia ʻa e fakaʻiloa pe ʻi ha kaihaʻasi ʻo e koloa pe ko e tali ʻa e koloa ko ia pe ko hano konga ʻoku ʻiloʻi pe ʻoku tui naʻe kaihaʻasi

ʻAia ʻoku ʻi ai ʻae lao ʻoku ne fakaʼataa, moe circumstances pe taha, ke fakakaukauʼi ai ʻehe fakamaauʼanga ʻae alternatives/fetongi ke ngaueʻakii. ʻOku ou tui ʻoku feʼunga pe ke tautoʼo pe ʻae alternatve pe fetongi pe ʻe taha. Pea ʻoku ou toʼo mai ʻae **tali ʻoe koloa kaihaʼa** he ʻoku tautea tatau pe ia moe **kaihaʼa**..

Koe ngaahi ʻelemeniti ʻoe Tali ʻoe koloa kaihaʼa:

- Koe fakaʼiloa ,
- Naʼane tali ʻae koloa ʻoku mahaloʼi koe koloa kaihaʼa–
- Koe tali koʼeni ʻe infer pe koe tali ʻi Nakolo(place) he koia ʻeni ʻoku maʼu ai.
- ʻihe pe ofi ki he ʻaho 20 Febueli 2018.

ʻI he ngaahi Fakamoʼoni kuo ʻosi ʻi he fakamaauʼanga ʻe Lava ke infer mei ai ʻae **tali ʻoe koloa kaihaʼa.** Mahino mei he ngaahi koloa naʼe fakaha exhibits, ʻi

Fakamaau'anga ni koe ngaahi koloa lahi, koloa falekoloa, pea fo'ou 'oku 'ikai ha falekoloa 'oe faka'iloa, pea 'ikai ha fakamatala 'ae faka 'iloa ke fakafie malie ke tau tui ai na'e 'ikai tene 'ilo koe koloa kaiha'a.

Tali ke infer kuo tali 'ehe faka'iloa 'ae koloa kaiha'a

Fakamo'oni'i e Tali 'oe koloa Kaiha'a.

Faka'ilo 4. –

Ma'u moe faito'o Ta'e fakalao, maumauai kupu 4 (a) moe (b)(i) Lao ki hono Pule'i Ngaahi Faito'o Ta'e fakalao.

Semisi Pulupulu Latu 'ihe pe ofii ki he 'aho 'aho 20 Fepueli, 'i Nakolo na'ake ma'u 'i he 'ilo pau 'ae canabbis kalami 'e 364.21.

Mei he fakamatala fakamo'oni 'ae kau polisi na'e 'i he scene 'i Nakolo, 'o mahino koe faka'iloa pe 'oku nofo mo pule ki he 'api moe fale, pehe ki he fakamo'oni 'a Leveni fakataha mo 'ene lipooti sivi.

'Oku ou tali na'e ma'u 'ehe faka'iloa 'ae faito'o kona ta'e fakalao ko 'eni 'oku faka'ilo ia ki ai.

Fakamo'oni'i ma'u 'oe faito'o kona tapu.

Faka'ilo 5. – Ngoue'i ha Faito'o Ta'efakalao. Maumau ai kupu 4(a) & (b)(II) ki he Lao hono Pule'i e ngaahi Faito'o Ta'efakalao.

Semisi Pulupulu latu.koe me'a 'ihe faka'ilo kiateau koe me'a na'ake fai he 'aho 20 'o fepueli 2018 pe ofi ki ai, 'i Nakolo, 'I he 'ilopau pea ta'e ha 'uhinga fakalao, na'ake ngoue'i 'ae cannabis fe'unga hono lahi moe 364.21 gram.

Fakatatau ki he fakamatala fakamo'oni moe ngaahi fakamo'oni fakahaha, 'oku ou fiemalie kuo fakamo'oni'i 'ae hia **Ngoue'i** 'E semisi Pulupulu latu 'ae

Fakamo'oni'i 'ae ngoue'i 'oe faito'o kona tapu.

Fakatokanga'i: Katoa e ngaahi faka 'ilo ko 'eni 'oku lava ke fakava'e mei he evidence tali fehu'i'ae faka'iloa he 'aho 21 Feb 2018.

Fehu'I 14. Ko hai 'oku nofo 'i he 'api ko 'enii.? **Tali 14** ***ko au pe*** **'oku ou fa'a nofo he 'api.**

Fehu'I 15. Taimi na'e lolotonga faifatongia atu ai e kau polisi, ki he fale nofo'anga, kohai na'e nofo ai 'o tauhi mo tokanga'i ?**. Tali 16. Ko au pe 'oku nofo ai 'o tokanga'i.**

'Ihe fakava'e ko 'eni 'oku tanaki atu pe ki ai e ma'u hangatonu e ngaahi koloa ko ia na'e Kaiha'asi, mei he 'api ko 'eni, pea pehe pe moe ma'u 'i ai 'oe faito'o ta'e fakalao, moe 'akau ta'e fakalao.

Fakakaukau'i 'oe Tautea:

Fokotu'u mai 'ehe talatalaaki koe hia mamafa pea tonu ke kamata ai e tauteaa, koe Ngoue'i 'oe faito'o ta'efakalao. Fakamalo atu ki he ngaahi hopo kuo 'omi ke tokoni ki he fakakaukau'i 'o e tautea. Hili hono fakakau'i kotoa 'oe ngaahi hopo ni pehe foki ki he lao, pea kau pe moe toe ki'i kole meesi 'ae faka'iloa he pongipongini

KOE TAUTEA 'ENI:

- Ngoue'i 'oe faito'o ta'e fakalao. – ta'u e 3 ngaue popula

- Ma'u 'oe faito'o ta'efakalao, - Ngaue popula mahina 3.

  'Oku tuhu foki e fofonga e faka'ilo ki he 'akau pe na'e faka'ilo 'aki 'ae cultivation. Pea mei na'e mei convict discharge pe 'ae Ma'u, ka 'oku ha mei he fkamo'oni ia na'e ma'u moe tenga'i 'akau ia mei fale loki fika 2, 'o kehe ia mei he 'akau na'e too.

- Tali e koloa kai ha'a. – Ngaue popula mahina 9.
  Na'e kole 'ae talatalaaki ke fakahu mai e Tali moe Ma'u e koloa kaiha'a. Koe tali pe 'oku fetokoni 'aki e kaiha'a.fakatokanga'i pe principle mei he (Merchant v Quinn) " oku 'ikai fiema'u ia ke fakamo'oni'i na'e kaiha'asi e

me'a kotoa pe 'oku ha he faka'ilo ke halaia ki he kaiha'a kae toki halaia e faka'iloa. Ka koe taimi 'oe tautea, - 'e fakakaukau'i pe mei he me'a na'e fakamo'oni'i ne kaiha'asi"- 'oku ou tali ke ngaue 'aki pe principle koi a 'i he tali 'oe koloa kaiha'a. Na'e $14,625.00 'ae koloa na'e launga- kaiha'asi, 'Ikai ha fakamahu'inga 'oe koloa na'e ma'u, ka 'oku mahino pe 'ene si'isi'i angee, pea 'ikai foki 'iloa e pa'anga cash.

- Ma'u e mahafu ta'e laiseni – ngaue popula mahina 'e 3.

ORDER;

1. Ngoue'i faito'o kona ; Halaia; -Ngaue popula ta'u 'e 3
2. Ma'u faito'o ta'e fakalao: Halaia. Ngaue popula mahina 'e 3.('E fa'o pe concurrent e mahina 3 'oe ma'u, he ta'u 'e 3 'oe ngoue'i).
3. Tali koloa kaiha'a: - Halaia,- Ngaue popula mahina 9. 'E 'ikai fa'o pe concurrent 'ae mahina 'e 9 'oe kai ha'a ia 'I loto he ta'u 3 'oe Ngoue'I faito'o kona he 'oku na natula kehekehe pe pea fu'u lahi fakatou'osi pe hono fakahoko fie ma'u ke deter fakatou 'osi
4. Ma'u e mahafu ta'e laiseni -. Halaia :- Ngaue popula mahina 'e 3.
5. Fakakatoa e taimi ngaue popula koe ta'u 'e 3 mahina 'e 9,- ka'e suspend pe toloi e ta'u 'e taha faka muimui mei he ta'u 'e 3 'oe ***ngoue'I,*** 'I he ta'u 'e taha 'I he tu'unga koe
   - 'ikai toe fai ha hia 'oku tautea ngaue popula.
   - foki 'o tauhi 'ae hoa moe fanau.

6 - 'Aia ngaue'i ta'u 'e 2 'oe ta'u 'e 3 'oe ***ngoue'i*** 'oku fa'o 'i loto ai pe mahina 3 'oe ***ma'u,*** 'osi ia pea ngaue'I e mahina 'e 9 'oe ***tali*** e koloa kaiha'a 'oku fa'o 'i loto ai e mahina 3 'ae ***ma'u mahafu***, . – Fakakatoa e taimi ngaue ta'u 'e 2 mahina 'e 9, pea 'e kamata leva mei ai e toloi mahina 12 'oe fo'i ta'u hono 3 'oe ngoue'i 'oe faito'o ta'e fakalao.

'Aho 28 'o Siulai, 2020.

KINGDOM OF TONGA MAGISTRATES COURT

.....

Fakamaau Salesi Mafi